

УДК 502.33

Новак У. П.
Мандрик В. О.

Національний лісотехнічний університет України

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Висвітлено інвестиційну складову екологізації національної економіки. Наведено обсяг інвестицій для екологізації світової економіки у розрізі галузей економіки. Наведено приклади інвестування в охорону навколишнього природного середовища у світі та Україні. Розкрито основні напрями інвестування, які мають важливе значення для економічного зростання і збереження природно-ресурсного потенціалу України.

Ключові слова: екологізація економіки, навколишнє природне середовище, інвестування, інвестиції.

Постановка проблеми. Тенденції збільшення світових обсягів виробництва, чисельності населення, посилення негативного впливу на навколишнє природне середовище, надмірне і нераціональне використання природних ресурсів без урахування екологічного чинника впродовж багатьох десятиліть призвели до значного погіршення стану навколишнього природного середовища. Цьому також сприяли низький рівень екологічної свідомості суспільства і відсутність ефективних правових, адміністративних та економічних механізмів природоохорони, які не враховували раціональне та ощадливе використання природних ресурсів. З огляду на це, проблеми зі збереження і відновлення навколишнього природного середовища набувають особливої уваги. Тому важливим аспектом вирішення існуючих еколого-економічних проблем повинні стати процеси екологізації економіки, що дасть змогу сформувати адекватну ринкову інфраструктуру з усім різноманіттям інструментів і важелів економічної системи, що, своєю чергою, сприятиме досягненню гармонічного розподілу всіх видів ресурсів.

Екологізація економіки можлива за умови достатніх обсягів інвестиційних ресурсів для здійснення структурних зрушень і соціально-економічного зростання суспільства на засадах сталого розвитку. У зв'язку з цим першочерговим завданням є покращання інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності суб'єктів господарювання, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація у пріоритетних напрямках економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження еколого-економічних проблем з інвестування зробили вітчизняні вчені, зокрема Н.М. Андреева, І.О. Александров, Б.В. Буркинський, О.Ф. Балацький, Т.П. Галушкіна, В.В. Горлачук, І.Г. Гречановська, Б.М. Данилишин, В.Г. Ковальов, Л.Г. Мельник, Є.В. Мішенін, В.М. Степанов, О.В. Садченко, С.К. Харічков та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, при всій значущості отриманих наукових положень, недостатньо уваги приділено дослідженню інвестиційної складової екологізації національної економіки в сучасних умовах соціально-економічних зрушень, недосконалість якої не дає змоги повною мірою реалізувати основні напрями реформування економіки України з урахуванням екологічного чинника.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження інвестування як важливого чинника переходу національної економіки на засади сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Досягнення цілей сталого розвитку (а це, зокрема, задоволення матеріальних, соціальних і культурних потреб су-

спільства, зниження рівня антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, гармонізація розвитку людини в природі) безпосередньо залежить від створення відповідної економічної концепції, а для цього потрібні значні кошти, які можна залучити за допомогою продуманої політики держави і механізму інвестування.

Як вірно зазначають вітчизняні вчені, інвестиції є особливо важливими для проведення ефективної інноваційної перебудови сфер природоохорони, ресурсо- і природозбереження, нарощування темпів виробництва екологічно чистої продукції та перероблення відходів виробництва і споживання, здійснення успішних перетворень для сталого розвитку економіки [1, с. 121]. На сьогодні є декілька ефективних напрямів інвестицій в охорону навколишнього природного середовища:

1) використання екологічно чистих і ресурсощадних технологій, зокрема і водо- і енергозберігаючих. Так, провідні зарубіжні компанії у технологічних цілях використовують рециркуляцію води, що сприяє економії водних ресурсів і запобігає скидам забруднюючих речовин у водойми. Крім цього, вони, завдяки поєднанню ефективної теплоізоляції і системи контролю, меншою мірою використовують енергетичні ресурси і таким чином зменшують викиди CO₂;

2) використання технологій, які спрямовані на утилізацію і перероблення відходів, що є корисним і для збереження якості навколишнього природного середовища, і для суб'єктів господарювання;

3) використання технологій і матеріалів, які могли б замінити шкідливі хімічні сполуки або сприяти збереженню природних ресурсів;

4) інвестування коштів в екологічні програми, які допомагають вирішити проблеми, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю підприємства.

Отже, інвестиції в охорону навколишнього природного середовища не тільки не є додатковим тягарем для економіки, а навпаки, саме такі інвестиції є необхідними для створення нових робочих місць, надходження нових замовлень, підвищення попиту на продукцію суб'єктів господарювання.

Згідно з результатами дослідження Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) [2], для екологізації світової економіки на початковому етапі щороку потрібні інвестиції у діапазоні від 1,05 до 2,59 трлн дол. США. Враховуючи значний потенціал зниження витрат і пріоритет питань зміни клімату у світовій політиці, було вирішено, що приблизно половина інвестицій у «зелені» технології повинна бути спрямована на підвищення енергоефективності, зокрема, комунального господарства, промисловості та транспорту, а також на розвиток поновлюваних джерел енергії.

Решта інвестицій спрямовуються на поліпшення утилізації відходів, інфраструктури громадського транспорту та у низку секторів економіки, які засновані на використанні природного капіталу, зокрема таких як сільське та лісове господарства, рибальство та водопостачання.

Інвестування у «зелене» сільське господарство 100-300 млрд. дол. США з 2010 року по 2050 рік з часом могло б підвищити якість ґрунтів і збільшити світові врожаї важливих сільськогосподарських культур на 10% порівняно з показниками, які могли би бути досягнуті за умови теперішньої інвестиційної стратегії. У рибальстві інвестиції розміром 100-300 млрд. дол. США призвели б до збільшення річного вилову риби з теперішніх 80 млн. тон до 90 млн. тон у 2050 році. Використання води у світі можна зберегти у певних фіксованих межах у разі реалізації сценарію, що передбачає щорічні «зелені» інвестиції розміром приблизно 0,16% від світового ВВП. Крім цього, заміна інвестицій у традиційні джерела енергії інвестиціями в чисту енергетику могла б утричі збільшити ступінь проникнення поновлюваних джерел у генерування енергії – з 16% до 45% до 2050 року. Щорічне інвестування 300-1000 млрд. дол. до 2050 року дасть змогу скоротити світове енергоспоживання у будівельному секторі на третину. Загалом інвестиції у підвищення енергоефективності різних галузей економіки і активніше використання поновлюваних джерел енергії, включаючи біопаливо другого покоління, дозволило б знизити світове енергоспоживання приблизно на 40% до 2030 року, а також знизити щорічні викиди CO₂ [2].

Іноземні держави розглядають інвестиції в охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, розвиток екологічної інфраструктури, системи енергозбереження найкращим засобом відновлення національних економік. Лідерами у цьому процесі є країни Азії. Так, у Південній Кореї 3% ВВП (60 млрд. дол. США за 5 років) має бути спрямовано на розвиток «зелених» секторів економіки і створення в їх межах 1,8 млн. робочих місць до 2020 р. У Китаї також приблизно 3% ВВП було вирішено витратити на відновлення екологічної ситуації в країні [3]. Зокрема, 277 млрд. дол. будуть спрямовані на боротьбу із забрудненням повітря, приблизно 328 млрд. дол. буде вкладено в поліпшення моніторингу та запобігання потрапляння забруднюючих і отруйних речовин в джерела питної води. До кінця 2015 року на підвищення рівня екологічної ситуації в КНР буде витрачено в цілому 1,6 трлн. дол. [4].

У Південній Африці програма «Робота для води» надала робочі місця понад 30 000 людям, включаючи жінок, молодих людей та інвалідів. В рік витрачається приблизно 60 млн. дол. на боротьбу з бур'яновими рослинами, які загрожують місцевій флорі та фауні, важливим місцям туризму і сільськогосподарським угіддям. Робота у цьому напрямку буде розширена, оскільки понад 40 млн. тонн шкідливих рослин йдуть на перероблення в якості палива для енергостанцій. Як наслідок, це забезпечує близько 2% необхідної електроенергії поряд з 5000 робочих місць [5].

Країни Євросоюзу ухвалили спільну програму щодо переходу до низьковуглецевої економіки до 2050 р. У програмі наводяться цілі скорочення викидів вуглекислого газу за секторами економіки до 2030 і 2050 року (всього на 40-44% і 79-82%, відповідно), а також різні заходи, необхідні для

досягнення цих та інших довгострокових цілей, включаючи зниження витрат на паливо (на 175-320 млрд. євро на рік) і скорочення залежності від експорту енергоносіїв [6].

Україна поки не може собі дозволити витрачати великі кошти на охорону навколишнього природного середовища, як, зокрема, Китай. Тому це доводиться здійснювати великим промисловим підприємствам. Для прикладу, ВАТ «Запоріжсталь» успішно впроваджує екологічні програми, що є дуже важливим прикладом для інших підприємств. Прогрес підприємства у сфері охорони навколишнього природного середовища вражає: за останні 10 років викиди пилу в атмосферу знизилися на 41%, скиди стічних вод – на 30%, на підприємстві підвищили повторне використання технічної води на 86%. Ще одним прикладом екологізації виробництва в Україні є львівське підприємство «Іскра», яке спеціалізується на виготовленні лампових колб та скляної ізоляційної маси. На сьогодні проходить реконструкція однієї з печей, що дасть змогу скоротити використання природного газу на 890 тис. м³ на рік, а використання електроенергії для нагрівання дозволить скоротити викиди CO₂ на 452 тонни на рік [7].

ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» планує скоротити обсяг забруднюючих викидів в атмосферу на 5 тис. тонн на рік. Для цього потрібно суттєво технічно переоснастити підприємство, тому воно готове збільшити інвестиції в екологію до 8,2% від капітальних інвестицій в основний капітал. У грошовому виразі сума інвестицій перевищить 10 млн. дол. Компанія «Інтерпайп» вкінці 2012 року повністю відмовилася від мартенівського виробництва сталі, що дозволило знизити викиди забруднюючих речовин в атмосферу у 2,5 рази. До того ж відкритий у жовтні 2011 року завод «Інтерпайп Сталь» дасть змогу компанії скоротити споживання природного газу на 60 млн. м³ на рік [8].

Вітчизняні комерційні банки також приймають участь у формуванні корпоративної культури відповідального ставлення до навколишнього середовища. Так, ПроКредитБанк та Укресімбанк впровадили систему заходів, яка передбачає постійну оцінку відповідності кредитного портфеля екологічним критеріям, всебічний аналіз усіх видів економічної діяльності, що можуть становити потенційну загрозу для навколишнього природного середовища, а також відмову в розгляді заявок на отримання кредиту тим підприємствам,

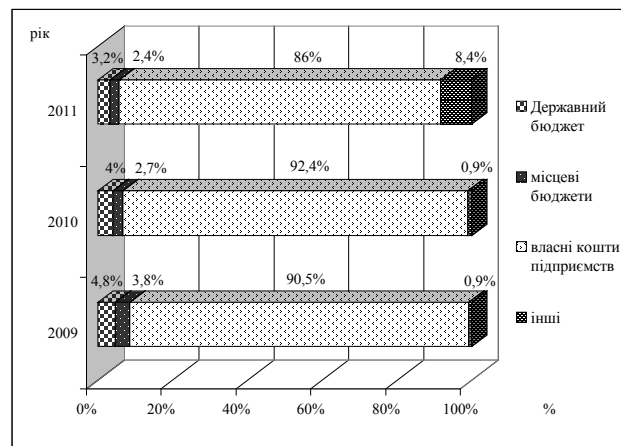

Рис. 1. Капітальні інвестиції та поточні витрати підприємств на охорону та раціональне використання природних ресурсів за джерелами фінансування протягом 2009-2011 років

які займаються екологонебезпечними видами діяльності.

Капітальні інвестиції та поточні витрати українських підприємств на охорону та раціональне використання природних ресурсів за джерелами фінансування протягом 2009-2011 років відображено на рис. 1.

Як свідчать статистичні дані, приблизно 90% капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів в Україні протягом останніх років здійснюється за рахунок власних коштів підприємств. При цьому переважну їх частину було спрямовано на очищення зворотних вод – 40-47% до загального обсягу, а також на поводження з відходами та охорону атмосферного повітря і клімату – приблизно по 22%.

Висновки і пропозиції. Отже, активізація інвестування, як важливого чинника екологізації національної економіки, збереження природно-ресурсного потенціалу і відтворення природних ресурсів країни, можлива за умов:

- структурної перебудови економіки з її неухильним курсом на сталий розвиток;
- підтримання природоохоронної діяльності на всіх рівнях державного управління;
- удосконалення природоохоронного законодавства, усунення його декларативного характеру і приведення у відповідність до міжнародних норм;
- реформування економічного механізму природокористування від фіскального до стимулюючого;
- розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері ефективного розв'язання ресурсно-екологічних проблем і завдань сталого розвитку.

Для цього, як слушно зазначають вітчизняні вчені [9], слід:

- сконцентрувати інвестиції у галузі, сфері діяльності, від яких можна очікувати максимального результату, найбільш ефективних зі швидкою і значною віддачею, яка поєднує економічну і екологічну складові;

- здійснювати інвестування у високотехнологічні, інноваційні, ресурсощадні проекти;

- здійснювати державну підтримку інвестицій у галузі, які позитивно впливають на природно-ресурсний потенціал і навколишнє природне середовище, займаються природоохоронною діяльністю і відтворенням природних ресурсів;

- стимулювати приватні інвестиції у екологічно-балансовані галузі економіки;

- поліпшувати інвестиційний клімат, державні гарантії, систему пільг для інвестування, яке спрямоване на відновлення якості і оздоровлення навколишнього природного середовища, підвищення ступеня екологічної рівноваги, різноманітності і продуктивності екосистем тощо;

- залучати іноземні інвестиції в інвестиційні проекти, які задовольняють екологічним вимогам, зберігають і відтворюють природно-ресурсний потенціал;

- враховувати тенденції світового розвитку під час визначення і вибору пріоритетних напрямів інвестиційної політики, оскільки нинішній етап розвитку світової економіки пов'язаний зі структурними змінами в економіці постіндустріальних країн.

Загалом, екологізація національної економіки за допомогою відповідної еколого орієнтованої інвестиційної складової дасть змогу вивільнити з виробничого процесу велику кількість природних ресурсів, зменшити відходи та рівень забруднення навколишнього природного середовища. Це потребує виважених організаційно-економічних рішень на державному рівні, які повинні передбачати досягнення екологічних цілей реалізації інвестування.

Список літератури:

1. Рассаднікова С. І. Концептуальний підхід до систематизації об'єктів інвестиційної привабливості сфери природокористування / С. І. Рассаднікова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5. – С. 117-123.
2. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.org/greeneconomy>.
3. From Global Green New Deal to Global Green Recovery [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?DocumentID=624&ArticleID=6548&l=en>.
4. Китай потратит более 600 миллиардов долларов на восстановление экологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://delo.ua/world/kitaj-potratit-bole-600-milliardov-dollarov-na-vosstanovlenie-e-210886/?supdated_new=1376985541.
5. Инвестиции в экологию спасут мир от финансового кризиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://n-europe.eu/article/2009/02/12/investitsii_v_ekologiyu_spasut_mir_ot_finansovogo_krizisa.
6. Roadmap for moving to a low-carbon economy in 2050 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm.
7. «Зелена економіка» та профспілки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/greeneconomy.pdf.
8. Эко-инвестиции: сколько украинские компании готовы инвестировать в экологию своих регионов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://delo.ua/business/eko-investicii-skolko-ukrainskie-kompanii-gotovy-investirovat-213047/?supdated_new=1381614581.
9. Проблемы инвестиционного менеджмента в природоохранной деятельности : монография / [Б. В. Буркинський, Н. Г. Ковалева, А. Л. Розмарина и др.]. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2001. – 232 с.

Новак У. П.
Мандрык В. О.

Национальный лесотехнический университет Украины

ИНВЕСТИЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОЛОГИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Освещено инвестиционную составляющую экологизации национальной экономики. Приведены объем инвестиций для экологизации мировой экономики в разрезе отраслей экономики. Приведены примеры инвестирования в охрану окружающей среды в мире и Украине. Раскрыты основные направления инвестирования, которые имеют важное значение для экономического роста и сохранения природно-ресурсного потенциала Украины.

Ключевые слова: экологизация экономики, окружающая среда, инвестирование, инвестиции.

Novak U. P.
Mandryk V. O.

National Forestry University of Ukraine

INVESTMENT COMPONENT OF GREENING NATIONAL ECONOMIC

Summary

The investment component of greening the national economic is shown. The amount of investment for greening the world economic by sector is shown. Examples of investment in environmental protection in the world and Ukraine are exposed. The basic directions of investing, which have an important value for the economy growing and maintenance of naturally resource potential of Ukraine, are resulted.

Key words: greening the economy, environment, investment, investments.